

1(043)

NET

S.M.

/C 1/H

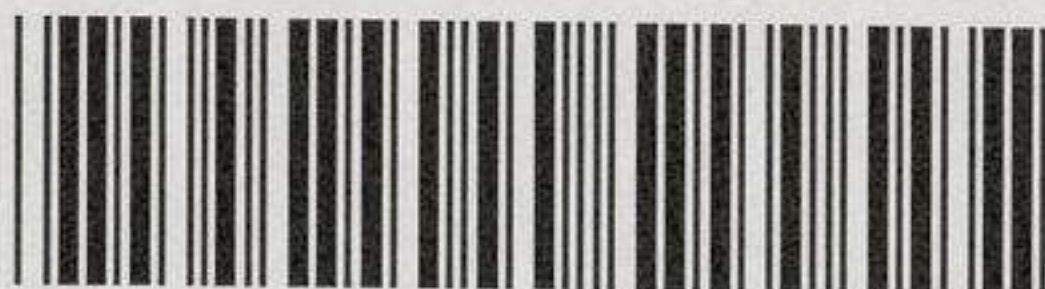
SM
C^a1
4

64

R.

ATLAS DE LA LINGÜÍSTICA

MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE

1055084

SM C*1 4

PHILOSOPHICA ADSERTA

PER TRIENNIUM CURSUM ECLECTICÉ DICTATA,

Q U Æ

PUBLICO PROPONIT CONFLICTUI

FR. MICHAEL NETTO ET TASSO,

Ordinis Carmelitarum

Antiquæ et regularis Observantiæ

P R O F E S S U S.

SEDEBIT DEXTER

FR. BERNARDUS CIRILLUS PIRIS ET MUS

SACR. THEOL. LECTOR

EJUSD. ORD.

R. 11765

M A G O N E.

SUPERIORUM PLACITU.

TIPIS EXCUSA Á PETRO ANTONIO SERRA.

A N N O
M D C C C X X V I I.

*Nec ego nunc ipse aliquid afferam melius. Omnibus enim
ferè in rebus, & maximè in physicis, quid non sit citius, quam
quid sit, dixerim. Tull. de Nat. Deor. lib. 1. c. 21.*

*Nihil tam temerarium, tamque indignum Philosophi gravi-
tate, atque constautia, quam aut falsum sentire, aut quod non
satis exploratè perceptum sit, et cognitum sine ulla dubitatione
defendere. Cic. de Nat. lib. 1. c. 1.*

MAGONE

SUPERIORUM PLACUIT

TIPS EXCUSA A PETRO ANTONIO SERRA

ANNO
MDCCXXVII

REVERENDISSIMO AC EXCELLENTISSIMO

PATRI NOSTRO

FRATRI EMMANUELI REGIDOR ET BRIHUEGA

SACRÆ THEOLOGIÆ MAGISTRO ET DOCTORI

PROVINCIAE UTRIUSQUE CASTELLÆ

FILIO

ARCHIEPISCOPATUS TOLETANI, HISPALENSIS,

QUATUOR ORDINUM EQUESTRIUM, AC SACRI CÆTUS

MAGNI PRIORIS CASTELLÆ

EXAMINATORI SYNODALI:

CONSULTORUM ORDINIS IMMACULATÆ CONCEPTIONIS

THEOLOGO;

FLORE LILII

AB ENGOLISMÆ SERENISSIMO DUCE CONDECORATO:

REGIQUE Á CONCILIIIS

INTER HISPANIÆ PRIMATES PRIMÆ CLASIS

ANNUERATO,

TOTIUS ORDINIS FRATRUM BEATISSIMÆ

DEI GENITRICIS,

SEMPERQUE VIRGINIS MARIÆ

DE MONTE CARMELO

ANTIQUÆ REGULARIS OBSERVANTIÆ

PRIORI GENERALI &c.

FR. BERNARDUS PIRIS, HUMILIS LECT.

FR. MICHAEL NETTO, SUPPLEX AUDITOR,

PERPETUAM FELICITATEM.

Nihil dignius Reverendissime ac Excellentissime Pater, quam ut minores majoribus, subditi superioribus, Patribus debitum devoveant filii incessanter obsequium. Qui, oblata occasione studiorum nostrorum aperiendi tentamina, ad Te tantum Mecenate confugere equidem verebamus, filialem amorem, gratumque erga tantum Patrem animum, et dedicamus et consecramus. Sed quid nunc nos impulit, ut hoc tenue Tibi munusculum maximâ largiamur lætitia, incredibili gaudio, alacritate summa? Nonnisi nota benignitas, Tuum in litteras, cultores eorumque, quod omnibus ditionis Tuæ feliciter mancipatis ministras, patrocinium, Tua nec non in lōgicis subtilitas, in methaphysicis profunditas, in moralibus æquitas, in theologicis sublimitas, peritia in physicis, Te adire, præsidium rogare, fecit, causa fuit. At quænam in laudem, cujus es tanti Magistri dignissimus, nobis disserendi erit copia, quandoquidem unquam quidquam ita dicemus magnificè, quin virtus exsuperet Tua? Animum advertimus, intenti dicimus, haudquaquam adulationi impiè servimus.

Nec á Te, Reverendissime ac Pater Excellentissime, nostram removère mentem fas erit unquam, quum Tuam, ut Pastor bonus, imperterritusque Ovilio, Tuos erga subditos vigilantiam assiduam, et videamus, et frequenter sentiamus. Quam optime-merito Tuæ sapientiæ, Tuæque eruditionis radiis undique fulgentibus, Tuæque solida pietate, virtute valdè nitida, aliisque Tuis quamplurimis dotibus, ad nostræ Regulæ observantiam omnes undequaque allicientibus, pro illius decore, Carmelo præfuisti! Celebrent præsertim quæ á Julii mense anni su-

pra millesimum decimi quinti, in Carmelitarum beatitudinem, eorumque habitus ornamentum, singulari dexteritate, Provinciarum Hispaniæ jam Dux insignis, providisti, suppeditasti, instruisti. Extollat tanta animarum cura, qua devios, si qui fuerent, Tuo imperio subjectos, ad rectam vitæ semitam perduxisti. Efferant deinde in judicando maturitas, in regendo felicitas, iustitia in resolvendo, rectitudo in ministrando.

Absit igitur quod totius Carmelitanæ familiæ MODERATOR ET RECTOR fueris unanimiter in Comitibus generalibus anno supra mille vigesimo quinto Matriti renuntiatus, ut gremiales dolerent, qui interfuere pæniteat vocales, Ordo contristetur, mærore afficiatur. Absit inquam: quum jam ab adolescentia omnibus in sacris litteris admirationi fuisti, in observantia exemplo, in præfectura archetypo. Te, in Sacra Theologia laureatum, condecoratum; muneribus arduis amplissimisque, hac in Aula Regia delegatum; ob Tuam erga Supremum Principem in hac Regali Curia fidelitatem perennem, dignitatibus, honoribus, honestatibus, quæ vix ac ne vix magnis Proceribus competunt, insignitum: egregiis præmiis illustratum, non miramur equidem omnium à Presbitero ad conversum, benevolentiam captasse, collegisse, reportasse.

Lætatur reipsa, congratulamur, quod tantum facile Præsullem Sacer cognoverit Ordo, cujus meritis dilatissimis, et sua et hujus debetur felicitas. Barcino dicat; Valentia exprimat; testetur Hispalis, Matritum confirmet quantas, hasce obeundo Provincias, tanquam sol effulgens, omniaque recreans, umbras dissipasti, spinas et tribulos exanimasti, fructus uberrimos fomentis refecisti. Tibi ergo Protectori Maximo, istas per triennium philosophicas theses, eclecticè dictatas, nulliusque Magistri in verba juratas, oblatu licet immeritas, dicamus, offerimus, consecramus. Eas, quantum in Te sit, benignè acceptes, peramanter foveas, menda si quæ invenias amicè connivendo sustentes, cernui rogamus, obsecramus humiles. Tandiu Tuam optamus, cujus compendium quærimus, vehementer valetudinem. Teque ad eminentiora pro multiplicatis meritis fastigia extollat Deus Opt. Max., à Quo ideo flagitamus, innixèque petimus.

Dabamus Magone Minoricarum XIV Calendas Augusti, An. Domini MDCCCXXVII.

PHILOSOPHIA.

1. Quid nomine Philosophiæ intelligendum oporteat, satis superque ipsius natura indigitat. Est *cognitio rerum naturalium ex primis principiis evidenter deducta*; qua quis perfectè non polleat, ad sapientiæ fastigium aspirare fidenter minimè præsumat. Quam enim pauci de ista gloriari cognitione possunt et debent! Attamen existit, estque possibilis. Dantur prima principia. Quæ veritates sequuntur ex illis, non inmerito etiam existere, nostra propugnare interest.

2. Adeoque utilis est Philosophia, ut absque ipsius ope neque conformare mentem, neque rationem facere, neque vitam dirigere, neque res naturales cognoscere, nec theologicas capere possit unquam ex omni parte quis compos esse. Rectè quidem Philosophiam appellavit Tullius vitæ ducem, virtutis indagatricem, vitiorum expultricem, legum inventricem, morum deinde et disciplinæ faciliè magistram.

3. A Deo ipso tanquam ab illo *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ*, Philosophiam suum duxisse initium, ratio ipsa evincit. Primum inter homines philosophum non incongruè innoxium Protoparentem dixeris; non quod solum animantibus cæterisque ipsi subjectis, sua cuique nomina imposuerit, sed potius quia justus è manibus Creatoris Plasma prodiit, nullisque mentis tenebris involutus. Quo pervenerit Adami Philosophia, quo processerit in naturalibus et politicis, quas de phisico rerum ordine notiones habuerit, omnino supersedemus.

4. Quid de Philosophiæ fundamento? Auctoritas an ratio? Tullio dicenti subscribimus: *Non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenda sunt*. Et quia Fides Catholica rationabilis est, á vera Philosophia illius osiores aberrant. Fides igitur nedum Philosophiæ inimica, illam exornat, perficit, illustrat.

5. Rectè igitur philosophantur qui Religionis Dogmata tanquam á Deo revelata amplectuntur, ipsisque fascēs submittunt humiles. Qui vero Religionem contemnunt hæretici, schismatici, masonici, communarii, carbonarii, radicales, illuminati, cæterique hujus furfuris viri fallaces et improbi, potius Philosophiæ vastatores, quam esse patroni censendi sunt.

6. Unde, non omnes qui recentiore Philosophiam sectari dicuntur litterati, philosophorum sunt honore digni; nec omnes recentes conviciis aut contumeliis prosequendi. Vir christianus est, cordatusque philosophus, tametsi barbaricam aut Philosophiam græcanicam totis damnet viribus, ipsiusque cavillationibus valedicat. Nec quod peripatum proscripserit, sunt ipsius placita releganda.

7. ¿Quis ergo, nisi fanaticus et inscius, inter recentes philosophos et recentes alios, magnum non servet discrimen? Alii impii et seductores sunt; alii religiosi et christiani. Qui hanc per se patefactam distinctionem minime constituit, nec philosophus est, nec Philosophiæ studiosus. Nostram Philosophiam, quam recentiore, eclecticam atque christianam profiteamur, in Logicam, Metaphysicam, Ethicam et Physicam quadripartimur.

LOGICA.

1. Logicam, quam sic definit Tullius: *disserendi ratio et scientia*, ita et nos describimus: *Ars benè cogitandi, judicia rectè faciendi, methodicè ratiocinandi*. In naturalem, quæ plus minusve naturâ ipsâ duce omni homini est ingenta, et artificialem, qua humanus intellectus causas errorum dialecticæ regulis jam perscrutatus, dividitur.

2. Perceptio, iudicium et ratiocinatio, tria sunt Logicæ objecta; quibus adduntur definitio, divisio et methodus.

PERCEPTIO.

1. *Mera alicujus objecti representatio in mente existens*: En nostra perceptionis definitio. Et quia simplicem apprehensionem eam quamplurimi vocant, non insueto nomine ideam simplicem nuncupamus. Nec singulari certamine cum Arnaldo et Malebranchio in arenam descendere præsumimus, ut lis á nobis dirimatur. Attamen, ideæ sive perceptionis nomina cum Arnaldo indistinctè usurpabimus, ne Malebranchii subtilitates imitari videamur.

2. Ideas compositas non admittimus nisi quatenus plures ob-

jecti notas referunt et exhibent. Sic hominis ideam compositam vocitamus.

3. Ideæ differunt inter se tum á modo objectum representandi, tum á rebus ipsis per easdem figuratis. Primum diversitas formalis nominatur; secundum materialis, sive objectiva audit.

4. Quid nomine ideæ *claræ vel obscuræ, distinctæ aut confusæ, completæ et incompletæ, adequatæ seu inadequatæ, complexæ ac incomplexæ, vividæ et debilis* intelligendum oporteat, cuique satisfacere sedebimus parati.

5. De ideis *singularibus, particularibus, universalibus; positivis, negativis; abstractis; concretis; absolutis, relativis; directis, reflexis; &c.* inquirentibus responsum dabimus.

6. Quinque etiam Porphyrii prædicabilia admittimus. *Genus* nempe sunt, *differentia, species, proprium, et accidens.*

7. In notionibus modo expositis *comprehensionem* atque *extensionem* probè expedit logicis distinguere. Notarum collectionem primam esse asserimus: multitudinem individuorum secundam existimamus. Unde, crescente una, minuatur altera necesse est.

8. Quidquid existit aut existere potest, objectum idearum est. Et cum *nihili nullæ proprietates sint*; nihil ergo non potest percipi, nec impossibile potest percipi ut possibile.

9. Inter idearum signa, alia naturalia, alia sunt arbitraria. Quod á natura viventi datur, uti respiratio, vitæ animalis signum naturale est: quod autem ex humano placitu, ut gestus, scriptura, locutio, dimanat, pro arbitrario habetur.

10. Nihilominus, vocis organum non ad vociferandum dumtaxat ut belluis mos est, sed ad loquendum hominibus á divina sapientia concessum, probabilius judicamus. Quamtumvis tamen ista vel illa determinata vox, linguâ labiisque articulata, non á natura, sed ab hominum arbitratu constituta censemus. Sicque arbitrariò v. g. apud Latinos *Deus*, apud Græcos *Theos* primam causam invaluit appellare.

JUDICIUM.

1. Nobis arridet hæc definitio: *Simplex actus mentis sentientis de idearum convenientia, aut repugnantia.*

2. Iis non suffragamur qui judicium actum potius volunta-

9
tis, quam mentis putant; quum è contra, mentis imo, quam voluntatis actum esse existimemus; cæteroquin totum sua parte majus esse pro arbitrio voluntatis stare possemus absdubio. Quid absurdius?

3. Judicium inter et enunciationem id adest discriminis, quod judicium actus sit mentis internus, enunciatio externus. Primum judicii nomen retinet, posterius *positio* sive *propositio* nuncupari solet.

4. Irrisoriè ac plus æquo subtilitati consulentes, nullum dari judicium verè negativum autumant nonnulli; adversus quos, judicia admitti debere realiter negativa, sicut et verè affirmativa, contendimus.

RATIOCINIUM.

1. Est quidem actus mentis etiam simplex, quo unum *judicium* ex aliis infertur: qui quidem actus si enunciatur exterius, argumentationis titulo vulgò donatur.

2. Tot igitur argumentationum quot ratiocinationum genera esse stabilienda, nemo est qui nesciat.

3. Tritum illud vetustæ scholæ proverbium: *dici de omni dici de nullo* ut despiciatissimum contemnimus. Hæc duo principia tanquam fundamenta ratiocinationis: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se; et quæ uni tertio non sunt eadem, nec eadem sunt inter se*, primum pro affirmativa, secundum pro negativa ratiocinatione selégimus.

4. Argumentationum species, si fortè requirantur, assignabimus in palæstra. Syllogismus et Enthymema priores ac præcipuæ argumentationes sunt; quarum sequentem regulam pluris facimus: *Una præmissarum conclusionem contineat, et altera contentam declaret.*

DEFINITIO, DIVISIO, METHODUS.

1. Nullius utilitatis esset definitio, si re definita obscurior esset: est ergo oratio explicans clarius id, quod simplici rei nomine confusè significabatur. Et quum non res tantum, nomen verumetiam valeat definiri, ideo definitiones rei, et nominis non

inmeritò cooptamus.

2. Minoris commodi non est divisio, cum mediante ipsa facilius per partes in cognitionem totius inducamur. Est igitur *oratio totum in partes distribuens*. Quisquis de divisionis sicut et definitionis legibus interrogare voluerit, poterit in circo.

3. Methodus generatim accepta est *ordo quo mens suas operationes dirigit, sive ad detegendam, sive ad veritatem ostendendam, rectè dispositus*. Celeberrima est, in *analyticam* sive *resolutionis* ad veritatem inveniendam plerumque usurpatam, et in *syntheticam* sive *compositionis* ad eam comunicandam multoties adhiberi solitam, divisio. Non desunt utriusque methodi generales leges, de quibus rogati agemus. Hæc nobis sit constans veritas: *Ratione, et via procedet Oratio, dum recta servetur methodus*.

CRITERIUM VERITATIS.

1. Certo certius est *hominem neque omnia scire, quod Dei est, neque omnia nescire quod est pecudis*, ut ait Lactantius. Tenacissimâ igitur dementiâ Arcesilæ dogmata de nulla veri aut vero similis cognitione prosecutus Pyrro, pluraque de his impudenter effutens, exemplo philosophis fuit, quam ridiculum nonnulli sint spectaculum mundo, quum in veritatibus inquirendis omnino dubitare non erubescerint. Cumque cordatos philosophos jamdudum tædeat sceptica seu potius pestifera illorum philosophia, quamplurima certa pronuntiare, evidentibus criteriis firmare, quisque mentis compos et potest et debet; evidentiâ scilicet, externis sensibus, sensu communi seu intimo, et auctoritate demum.

2. Evidentia, seu lumen illud mentis, quo rei veritatem æquè perspicuè attingimus ac si illam nitidissimè intueremur, debitis conditionibus exposita, tutissimum præstat hominibus, in primis principiis, sive scientiarum naturalium axiomatibus inquirendis, postulatisque mathematicis introspectiendis, veritatis argumentum.

3. Quid inter prima principia discriminis? Sunt ne alia aliis evidentiora? Minime sane. Attamen ratione ordinis, principium contradictionis *idem non potest esse simul et non esse*, primum, quod á nullo derivetur, et ex quo omnia dimanent cætera, dicimus humanarum cognitionum evidens principium. Non inmeritò.

4. Sensus externi, pro existentia phisicarum rerum, sive ma-

terialium quæ coram nobis sistunt tutò firmanda, etiam ritè perpensi, alterum sunt veritatis criterium tutissimum. Sileant ergo deceptionis perpetuæ pro sensibus assertores Berclejus ac Malebranchius, si noster divinus peccati Vindex jam á mortuis redivivus, discipulos est alloquutus: *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habent, sicut me videtis habere.*

5. Sensus communis qui vulgò *intimus* audit, securissimum veritatis criterium in suis dignoscendis actibus internis, cuilibet homini mentis compoti suppeditat infallibiliter; adeoque se cogitare, ipsumque existere, dubitare nequaquam potest.

6. Humana auctoritas moraliter considerata in factis historicis, atque in contingenti existentia rerum, licet à sensibus remotissimarum, certissimum offert veritatis argumentum; adeoque Magnum extitisse Alexandrum, Romam etiam existere, fide humana fulciti extra aleam credimus. ¿Et falli possumus? Minimè.

METHAPHYSICA.

1. Quæ in methaphysica disceptanda selegimus, ad ontologiam, psychologiam, et theologiam naturalem breviter reducimus, rati scilicet quam sufficientia sint quæ in certamine proponi poterunt argumenta. Id unum asseveramus, methaphysicam maxime utilem, ut res phisicæ penitus pervadentur. Cæterum, ne sub obscuris meditemur umbris, neque Andabatarum more in psychologia tractanda, cæcis progrediamur oculis, quasdam ad majorem claritatem Ontologiæ propositiones visum nobis est exponere.

ONTOLOGIA.

1. Ens, essentia et existentia veniunt primum in ontologia consideranda. Ens dicimus omne id quod existit, aut potest existere. ¿Quid si contradictionem involvit? Non est Ens. Neque entia sunt quæ ficta dicuntur, sive entia rationis aut chimærica, dummodo inter delirantis phantasie commenta locum tantum habere possint.

2. Essentias, prout methaphysicè contemplantur, necessarias, immutabiles atque æternas confitemur. Unde, quod est, semper est id per quod res est. ¿Quid autem de existentia? Fingas verba licet, nihil unquam clarius dices, quam quod vocabulum

ipsum *existentia* prae se fert.

3. Possibile est omne id, in cuius *essentia* nulla datur incoherentia notarum illam constituentium; hancce possibilitatem *intrinsecam* nominamur: vice versa de impossibili dicito. Si autem ad causam producentem attendatur, utraque, possibilitas nimirum et impossibilitas *extrinsecæ* dicuntur. Quidquid ergo in natura rerum extitit, aut existit, vel existet, possibile est; non tamen quidquid est possibile, necessario *existentiâ* pollere debet. Valet igitur deductio ab *actu* ad *potentiam*, ut aiunt dialectici; nulla est á *potentia* ad *actum*.

4. Quidquid est Ens, res est, verum est, bonum est, aliquid est, unum est. Quo autem sensu affectiones istas ad Ens quodcumque transcendentes intelligamus, roganti aperiemus.

5. Sed quidquid Ens est, infinitum non est. Datur tamen quoddam Infinitum, quod actu habet omne id quod habere potest, et *cathegorematicum* sive *infinitum in actu* etiam nobis placet appellare.

6. Sola prima causa Ens est in actu infinitum; nec duo infinita in actu possunt admitti. ¿Potest ne infinitum ex entibus consurgere finitis? Nullo pacto.

7. Quemadmodum et nullum infinitum, ita et nullum Ens necessarium præter solus Deus; in quo omnia contingentia rationem suæ *existentiæ* sufficientem necessario debent habere.

8. Ergo nullum Ens contingens valet in alio contingente rationem ultimam invenire, ita ut extra contingentium collectionem ratio illa non extendatur.

9. Neque Ens necessarium aliquam habet causam efficientem, sed á se existit. Imo, omnia contingentia Entis necessarii effectus sunt.

10. Nullum Ens potest esse sui ipsius causa, duoque entia sibi invicem causæ efficientes esse nullatenus possunt.

11. *Non datur effectus sine causa*; ergo causa prior est effectu: nisi velis causæ nomine *principium* esse intelligendum. Tunc *principium* prius *principiato* concipi non res incerta est; prius vero ratione *existentiæ* non est, ut in sole respectu lucis palam fit.

PSYCHOLOGIA.

1. *Ego cogito, ego sum* cl. inquebat Cartesius. Ergo quod in me cogitat, ¿Quid, si materia non potest cogitare, nisi ANIMA

est? Malè igitur Dicæarcus, ut inquit Tullius, Pherecratem quemdam Phthiotam senem sic Corinthi cum alio disserentem inducit: "nihil esse omnino animum, et hoc esse nomen totum inane, frustra que animantes, et animantia appellari; neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia. . . . quippe quæ nulla sit, nec sit quidpiam nisi corpus unum &c." En forsitan materialistarum omnium parens et vesanus magister, quem suos similes brutis æquales, iisque deteriores facere haud puduit. ¡Miserrimi mortales, qui ante mortem jam mortui, utpote quia animam se habere inficiantur, creduntur; vel nullum obitum venturum credere tenentur! Viverent reipsa non magis, quam arbor in horto, in scopulo rupes. ¡Proh dolor! Quid é contra homine præstantius, quid in terris nobilius? HOMO igitur SPIRITU DONATUR, ANIMA PRÆDITUS EST.

2. Circa animæ sedem non disputare melius esse arbitramur, quantumvis in cerebro præcipuè contineri opinamentum nostrum sit. Nec cum Buffonio in *diaphragmate cerebri*, nec cum Cartesio in *glandula pineali*, nec cum Peyrono in *corpore calloso* existimantibus, partes ullas agimus.

3. Facultates imaginandi, somniandi, recordandi, intelligendi, judicandi, ratiocinandi, reflectendi, attendendi, totidem sunt animæ ornamenta, et quidem simplicissima.

4. Anima ergo spiritualis ac simplex est, neque naturalium causarum viribus destrui aliquo modo potest.

5. Neque Deus ipse potest in partes animam destruere; benè vero de potestate absoluta illam extinguere valet: licet á communi sensu habeamus eam in posterum semper conservatum ire.

6. Ergo anima humana est immortalis, non tamen á se, atque *ab intrinseco*, sed solum quia divinitati placuit; est vero *ab intrinseco* incorruptibilis.

7. Cavillationes aliquorum erga animarum originem philosophorum delirantium præstat fugere, quam recitare. Pro certo habeamus ipsas eo tempore in corpore creari, quo corpus ipsum ad functiones cum anima vitales exercendas jam aptè est comparatum.

8. Anima igitur non est de Cælo lapsa, neque pars divinæ substantiæ, neque ex traduce orta; neque pitagoricam *metempsychosin* sive transmigrationem animæ patiuntur.

7. Admirabile quidem animam inter et corpus commercium, quod experientia teste in nobis fieri sentimus, potius nostram

fateri ignorantiam, quam modum definiendo resolvere, necessitatem nobis attulit.

10. Systema nihilominus causarum occasionalium à Cartesianis explicatum cum Mako dicimus sustineri rationabiliter non posse; gravissimis, quibus facile non se expediunt ipsius patroni difficultatibus est implicatum.

11. Nec Systema *harmoniae pre stabilitae* explanatum à Leibnitio satis firmis innititur fundamentis.

12. ¿Quo pacto igitur anima in corpus et corpus agit in animam? Per *influxum physicum* cum recentioribus arbitramur; licet arcani hujus fæderis leges infinitâ Dei potentiâ et sapientiâ constitutas, ab intellectu nostro comprehendendi non posse fateamur.

13. Fictitia Democriti atque Epicuri simulacra à rebus omnibus continenter jaculata, ac animæ substantiæ veluti insculpta rejicimus, nec non peripateticorum *species impressas* ac *expressas*, et malebranchianas visiones contemnimus. ¿Quid de Cartesianorum *innatis ideis*? Non dantur.

14. Omnes ergo animarum ideæ aut factitiæ sunt, aut adventitiæ.

15. Ab intima conscientia id nobis persuasum est, quemadmodum et nos cogitare et sentire, ita et velle, bonum amare, et malum odisse; sed anima nihil aversatur, nisi sub ratione mali, nihil prosequitur nisi sub ratione boni; quin unquam aut malum sub aspectu mali consecetur, aut bonum ut tale propositum odio prosequatur.

16. Voluntas humana omnino à coactione libera est, et ita plena libertate indifferentiæ naturaliter gaudet, ut perfectâ libera sit, nullaque interna necessitate ad suos actus adigatur.

17. Et quia demum anima immaterialis est, ideo et cogitat et vult. Materia ergo cogitare non potest, quidquid cum Lockio et Volterio garriant animarum hostes.

ANIMA BELLUINA.

1. Bruta animantia automata naturalia non sunt ut Cartesianis placet, sed interno et spirituali principio omnia vel insecta fruuntur: sentiunt proinde, percipiunt, cognoscunt, appetunt, memoriam tenent, licet intellectu ac ratione destituantur, atque immortalitate defraudentur.

2. ¿Effluvia ab automatistis excogitata, mera esse figmenta

15

quis philosophus non videat? Cordatum tædet philosophum
tam inane cogitatum.

THEOLOGIA NATURALIS.

1. Si entia nobis constat extare contingentia, et Ens necessarium existere necessariò deducitur; *Ens* scilicet *Supremum*, *principium* ac *ratio sufficiens rerum omnium*. Nec unquam credere licet, aliquod esse in natura monstrum adeo efferatum, quin unquam Auctorem suum cognoverit, semperque dixerit in corde suo: *non est Deus*. Seneca enim teste: *Mentiuntur, qui dicunt se non sentire Deum: nam, et si tibi affirment interdium, noctu tamen, et soli dubitant*. Ergo EXISTIT DEUS.

2. Existentia Dei argumentis methaphysicis, physicis, et moralibus et quidem firmissimis, ostenditur.

3. Neque á Principum arte politica, neque á priscorum hominum ignorantia, neque à fulminum tonitruorumque timore, ut quondam dicitur occinuisse Lucretius, suam duxit originem Supremi Numinis notio. ¿ Quis ergo eo dementiæ ac perversitatis devenerit, ut omnem penitus Divinitatis ideam ex animo depellat? Clementi Alex. subscribimus, eos asserenti qui jamdudum Athei dicti sunt hoc meruisse nomen, eo quod populares deos ab Ethnicis confictos deriderent.

4. Mirandum sane, Hesiodo teste, triginta deorum millia, nongentis circiter ante Christum annis jam coluisse gentiles. Vixque divinis honoribus ipsa hortorum legumina prosequi quondam Egypcios crederemus, nisi carmine Juvenalis lepidè cecinisset. Optimè-merito polytheorum deos illos mordicante sale perfricat Lucianus. Ergo DEUS UNUS, ET UNICUS EST. Nam cum Zenone Cyttico dicimus: *Aut unus Deus, aut nullus Deus*.

5. Duo rerum principia æterna, alterum omnis boni, alterum omnis mali causa, á Manichæis inter Christianos hæreticis conficta, rejicimus. ¿Et quare? Quia malum cujuscumque generis sub unico Ente summè perfecto consistere posse, luce meridiana clarius judicamus.

6. Inter reliqua præter unitatem quæ Deo necessariò competunt attributa, infinitatem, æternitatem, simplicitatem, libertatem, immutabilitatem, immensitatem, omnipotentiam, justitiam et misericordiam profiteamur.

7. Licet autem ipsorum concordia captum nostrum quandoque superet, contra rationem non stare, sustinere sumus parati.

8. Deus intellectu perfectissimo, atque voluntate etiam perfectissima præditus est: Ergo in suis decretis est sapientissimus, nihilque vult quod bonum et justum in sua divina mente non sit.

9. Contra Epicurum et Baylium, ipsorumque tumidos ac perversissimos asseclas divinam Providentiam defendere pro viribus oportet et decet. Fato enim quo mundus administretur, nescimus. Divinâ vero Providentiâ et regi, et omnia in hoc mundo conservari ratio ipsa suadet.

RELIGIO.

1. Religionem, cujus nomine cultum illum amoris, honoris atque obsequii, ei cui debetur exhibitum intelligimus, in *naturalem* et *revelatam* distribuimus.

2. Religio naturalis existit, omnemque hominem rationis compotem obligat.

3. Adversus Deistas, religionem revelatam ut verè possibilem atque præter naturalem, homini in præsentis rerum statu necessariam propugnamus.

4. Sed una tantum Religio vera esse potest.

5. Absurda igitur, rationi contraria, ipsique societati infensissima est illa Religionis indifferentia, quam Hobbesius, Russoius aliique nomine tenus *naturalistæ*, quos non pauci sequuntur hodiernis temporibus titulo falsi politici, (heu prisca fides!) in hominum perniciem commenti sunt: perinde quasi Deus aliquis stolidus colendus foret, cui indifferens sit, aut se, aut numina *sanc-tarum gentium illarum, queis dii nascuntur in hortis* tanquam Supremum Numen adorari; aut *jus esse latrocinari, jus adulterare, jus testamenta falsa supponere*, ut Tullius animadvertit, aut contraria invicem mysteria, oppositaque dogmata ut á Deo uno revelata, profiteri. Quid bardius?

6. Sublimiora sacræ Theologiæ permittentes, Religionem Christianam unicam veram, eamque Catholicam Apostolicam Romanam post Christi adventum confitemur: non solum quia divino beneficio christiani sumus, sed quia rerum gestarum á Christo historia, quam in libris sacris habemus, saltem eam fidem meretur, quam probatissima quæque ad nostra tempora perlata.

7. Christum igitur esse Deum nemo prudens philosophus ambigere potest. Dicat è Cælo Divus ille Dionisius Judex Areopagita, qui cum adhuc in gentilitatis errore versaretur, solem eodem Christi mortis die defecisse animadvertens, exclamasse traditur: **AUT DEUS NATURÆ PATITUR, AUT MUNDI MACHINA DISSOLVETUR. Ergo Religionem Christi omnes mortales amplecti tenentur.**

COSMOLOGIA.

1. Quidquid abstractius ac purè intelligibilius in hac universitate rerum esse animadvertimus, ad methaphysicam potius quam ad physicam relegandum censemus; cujus tractatio *Cosmologia*, sive scientia mundi apud omnes generaliter audit.

2. Ex variis quibus hæc scientia ridiculis opinionibus est obnoxia, mahumedanorum, calvinistarum, Benedicti Spinoza circa mundi necessariam existentiam *fatum*, ut rationi oppositum impugnamus; nec minus Democriti *atomos* motu æterno ac necessario percitas rejicimus. Mundus ergo necessariò non existit, nec proinde æternus, ut somniarunt relati magistri.

3. Sed materia hujus adspectabilis mundi fuit á Deo in tempore creata; et ita in tempore, ut neque vel ab ipso Deo in æternitate condi potuerit.

4. Quid de bonitate mundi? Mundus optimus non est, in sensu á Gottofrido Leibnitio exposito: optimus vero est, quatenus media á Creatore ad finem sibi præstitutum adhibita, quam optimè consentiunt. Ergo mundus alter nostro perfectè similis possibilis est: nec repugnant duo entia perfectissimè similia. Sola Suprema Voluntas in Deo ad eligendum sufficit. Funditùs ergo corruit systema germani philosophi, sententiam antiquorum philosophorum è pulvere ab Abailardo in quo jacebat excitatam, sequuti.

ETHICA.

1. Si apud veteres philosophos non parum cultam fuisse morum disciplinam testantur multa quæ nobis reliquerunt opera; si superstitionis ethnicæ tenebris immersi, vanum nihilominus virtutis nomen admirabantur, magnificisque verbis extollebant; Quid

vero nos, qui christianæ fidei illustrati Summum Legislatorem habemus, ac in Evangelio sacro virtutem nitidam, atque ab omni obscænitæte, errore, et impietate purgatam legimus et videmus? Progrediamur ergo: Datur essentielle atque intrinsecum discrimen inter bonum et malum, justum et injustum, virtutem et vitium.

2. ¿Quid si non? Id vellent impii ut suam efferatam libertatem humanitati exitialem laureâ ferreâ coronarent, mundumque totum, dum è sana lege emanciparentur, in nigram servitutem redigerent. ¡Sed heu! Illorum libertas nulli legi obnoxia adeo decantata, funesta hominibus est, pestifera, pernitiiosa, atque ex toto orbe pro aris et focis releganda.

3. Una est et indelebilis Lex, si primitiva spectentur legis naturalis principia; qua scilicet homines malum refugiunt, bonum vero sectantur: hanc legem *naturalem* vocamus.

4. Ex notione Dei summè perfecti, atque ex notione creaturæ limitibus constrictæ omnia fluunt moralitatis principia: unde recentiorum quorundam scriptorum implissimam abhorremus hypothèsim, qua, seclusa etiam Dei existentia, moralitatis principia vigere, ipsisque atheis ex sola animæ nostræ natura rationali ea innotescere, comminiscuntur.

5. Atque in lege naturæ suam habet rationem quælibet alia positiva lex, cæteroquin injusta ac vitiosa meritò censeretur. Nec jus positivum juri naturali et divino bellum indicere licet. Exponamus nunc quænam sunt hominis lege naturali obstricti officia. Erga Deum, erga seipsum et erga alios homines, germana sunt cujuslibet hominis munera.

OFFICIA ERGA DEUM.

1. *Sua cuique Civitati Religio est*, inquit Tullius, *Deum quippe natura venerari novit; nec quisquam est homo, qui lege quæ hoc precipiat careat.* ¿Quo pacto Factor Summus, Supremusque rerum omnium Conservator et Dominus, nec non Prima omnium creaturarum Causa, et unicum Ens necessariò existens á vilibus bliteisque hominibus nullatenus coleretur? ¿Quo ingrati animi crimine, nec amore, nec honore afficeretur? Erubescant deistæ, Deum utpote sibi sufficientem nullum ab hominibus cultum exigere adeo crimosè docentes. Deo ergo debetur non solum cultus internus, sed etiam externus.

2. Deum ergo nobis usus est diligere, quatenus infinitis illius perfectionibus delectamur, et perpetuò sollicitos nos esse oportet, ne aliquid quod ei displiceat faciamus. Ad Deum autem debemus ascendere, divinamque opem enixè implorare, sic jam commendante Seneca: *Vir bonus sine Deo nemo est: roga bonam mentem, bonam animi valetudinem, deinde corporis.*

3. Atheismus ergo et noxius est hominibus in vita privata spectatis, et publicæ etiam felicitati maximè adversatur.

OFFICIA ERGA SEIPSUM.

1. Quoniam mentis nostræ facultates tenemur perficere, quantum in nostra est potestate, nihil est negligendum quod ad intellectus, voluntatisque perfectionem conferre possit. Sed nemo tenetur ad impossibile. *Plus enim scire velle quam satis est, intemperantia est* inquit Seneca.

2. Debet homo, quantum honestè potest fieri, curare ut sua corpori vita, sua integritas, suum commodum, suaque constet valetudo; ac proinde qui seipsum voluntariè occidit, reus est in societatem, et crudelis in seipsum. Suicidium ergo deliberata voluntate commissum, actus est rebellionis erga Deum; nec fortitudinem, sed ignaviam probat et dilucidat, teste Martiale:

Rebus in adversis, facile est contemnere vitam

Fortiter ille facit qui miser esse potest.

3. Illicitus et detestabilis est usus singularium certaminum, quæ duella vocitantur. A recta igitur ratione deviant Principes aut militum Duces, qui morem illum foveant á barbaris seculis deductum, ita ut infamis habeatur, qui acceptâ injuriâ, illius auctorem ad conditum certamen non provocaverit, vel qui ab altero provocatus duellum recusaverit. Gravius etiam contra rationem peccant, qui similem ob causam exigunt ut, vel duello ad mortem usque certetur, vel militia deseratur.

OFFICIA ERGA ALIOS HOMINES.

1. Putida Hobbesii atque Rusoi circa hominum societatem systemata pura puta commenta sunt, ab hominibus delirantibus excogitata. Neque naturalis hominum conditio est status belli aliorum contra alios ut Hobbesio placuit; neque á societate homo

corruptus, belluarum instar in sylvis, in agris, in cavernis vitam agere á natura est destinatus. Sed ita á natura comparatus est, ut ad societatem cum aliis hominibus ineundam naturaliter confugiat.

2. Debet civis quisque patriæ legibus obtemperare; vitam pro patria, ubi opus est, effundere; suis bonis patriam adjuvare; suas denique animi et corporis dotes in patriæ utilitatem impendere.

3. Caveant tamen adversus Regem Legislatorem seditiosi, quod patriæ tunc consulunt sibi præsumere. Qui enim á suo desciscunt Rege, patriæ absdubio se præbent indignos, illamque evertunt et perdunt. Nec ulla datur unquam justa ratio, cur adversus Principem rebellemus. Quod enim D. Agustinus de Ecclesia, ita de Imperio et nos dicimus: *Præscindendæ unitatis nulla est justa necessitas.*

4. Suprema enim Principum auctoritas á Deo, non á populo (quippe *nemo postest dare quod non habet*) suam habet originem. Regibus ergo est obediendum, Ipsisque honorem et reverentiam persolvendum. ¿Quid si Augustissimam Regis Personam verbis aut factis lædamus? Et Deum offendimus, et in Religionem magnum facinus perpetramus.

5. Inter varia quibus Orbis universus consociatur regimina, *Monarchicum* esse præponendum deffendere sumus parati. Attamen *Aristocraticum* potest Regioni alicui convenire. *Democraticum* ex toto corde rejicimus.

6. Magistratibus et Judicibus tanquam á Principe delegatis reverentiam subditi debent impertire, eorumque mandatis obsecundare; Judices vero debent ex legum præscripto judicare, non lucro et avaritiæ servire, nec rationem personæ in judicio habere, sed summâ constantiâ, invictoque animi robore justitiam administrare.

7. Sed non licet Judici ex allegatis et probatis hominem sufficienti testium numero convictum condemnare, et quem certò novit innocentem; verùm á judicio debet abstinere; imo si necesse sit, magistratum deponere. Hæc est, post D. Bonaventuram, sententia nostra.

8. Erga domesticam societatem, ad quid tenentur mariti et uxores, parentes et filii, heri et famuli, magistri et discipuli, aperiemus interrogati.

9. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Non occides, non furtum facies, falsum testimonium non dixeris, non mæchaberis, non fæneraberis, quippe usura lege naturali prohibetur.

PHYSICA.

1. Quidquid in hac rerum corporearum congerie tangimus et videmus, prout adspectabilem hanc Universi fabricam componit, mirabilesque effectus philosophica consideratione dignos producit, ad physicam pertinere nemo nescit. Quam *naturæ scientiam* definimus, illamque in *generalem* et *particularem*, ut *moris* est, bipartimur.

PHYSICA GENERALIS.

1. Quæ proprietates corporum generales contemplatur Physica, generalis audit. Ex proprietatibus vero istis, aliæ uniformes et constantes sunt, ita ut sine iis nec corpora existerent, nec concipi possent; ut extensio, figura, divisibilitas &c: aliæ constantes quidem, sed materiæ minimè essentielles; veluti gravitas, attractio &c: aliæ tandem variabiles secundum intensionem, sicut fluiditas, durities, elasticitas &c.

PRINCIPIA CORPORUM.

1. Materiæ sive corporum principia à peripateticis aliisque pristinis philosophis explicata tanquam commenta despiciamus. Quis enim nisi stupidus aliquis *privationem formæ* ut materiæ principium propalaverit, quum absque forma, materia purum putum nihil sit?

2. Principium materiæ sive corporum potest ne esse ipsa materia? Minime gentium. Ergo nec aqua ut Thales Milesius, nec aer ut Anaximenes, nec terra, ignis ut Empedocles et Aristoteles voverunt; nec æternæ atomi, quæ nobis ludibria sunt, ut statuerunt Leucippus, Democritus, Epicurus, posteriorisque temporibus Petrus Gassendus; nec Cartesii excogitati vortices; neque tandem lucis ac materiæ mixtiones, sicuti sibi finxit Joannes Walerius, tanquam corporum principia sunt admittenda. Miramur quomodo tam ineptum quidquam illis in mentem venire potuerit.

3. Ut materiæ principia non admittimus, cum materia jam sint, partes ipsius materiæ; nisi fortè ut principia illæ habeantur particulæ quæ ex resolutione corporum extrahuntur, atque principia chemica appellantur. Ab elementis ergo methaphysicis atque insensibilibus materiæ, nostros deflectimus oculos.

4. Materia ergo non constat elementis inextensis, quæ *puncta zenonica* à Zenonis nomine dicta sunt; neque ex *monadibus* à Leibnitio excogitatis.

5. Nostram in hac re sententiam sartam tectam conservare non præsumimus; attamen principia materiæ nihil aliud esse, si ita loqui fas est, quam educationem è nihilo ad aliquid, primam scilicet ipsius existentiam à Summo Creatore ordinatam et dispositam, propugnare difficilis non est negotii. Meritò igitur à recentioribus *materia prima* peripateticorum in exilium perpetuum pulsa fuit.

6. Sed non omnia materiâ repleta sunt. Datur enim non solum vacuum *coacervatum*; sed et *disseminatum* in natura physica dari necesse est.

PROPRIETATES CORPORUM.

1. Extensio corporum prima dici potest materiæ proprietas, ex qua sponte descendit ipsorum figurabilitas. Nullum ergo datur quantumvis exilissimum, quod latitudine, longitudine ac profunditate minimè donetur.

2. Corpus quodcumque etiam minimum est in infinitum metaphysicè divisibile.

3. Sed nullum datur corpus etiam ponderosissimum quod innumeris non sit poris pertusum.

4. Nihilominus omnia corpora impenetrabilia sunt, ita ut alterum altero resistat, ne locum quem obtinet invadat, primo ibidem permanente. Utrum autem per Dei potentiam ad unum spatii punctum occupandum duo materiæ puncta, aut duo corpora adigi possint, iudicium suspendimus.

SUPERFICIES CORPORUM.

1. Si extensa corpora sunt, aliqua superficies non potest iis non inesse. Sed superficies corporum, ¿simplices ne sunt, an materiales? En quod nobis est impervium. Si simplices; ergo corpora videndo, tangendo, materiam nec videmus nec tangimus, quod est absurdum. Si materiales; quantumvis tenuissima superficies sit, profunditate aliqua non potest quin ipsa donetur, cum sit extensa: Sed quod infra jacet jam non est superficies. ¿Quid ergo? Majori ingenii pollutibus acumine, hoc naturæ misterium solvendum relinquimus.

2. Id nobis est perspicuum: Corpus quodcumque si dividatur, ejus superficies augetur, eadem manente quantitate materiæ. Aliæ sunt superficierum leges, de quibus in certamine agemus, si occasio tulerit.

MOTUS CORPORUM.

1. Motus est translatio corporis ab uno in alium locum. Quinque considerantur in motu: *Corpus* videlicet quod movetur, *quantitas*, *directio*, *celeritas* motus, et *spatium* per quod corpus movetur. Ex his quinque fontibus omnium motuum diversitas est repetenda.

2. A directione, motus dicitur *rectilineus* vel *curvilineus*; á celeritate nascitur motus *uniformis*, *acceleratus*, *retardatus*; ab spatio denique *absolutus* et *relativus* motus desumitur. Motus etiam dividitur in *simplicem*, *compositum*, *reflexum*, et *refractum*.

QUANTITAS MOTUS.

1. Quantitas motus est productum seu factum ex massa in velocitatem, qua mobile spatium absolvit. Unde, cum duorum corporum massæ et velocitates sunt æquales, quantitas motus utrobique æqualis est. Si vero duo mobilia massâ æqualia sunt, eorum tamen celeritates inæquales, quantitates motus relativi erunt in ratione velocitatum. Quod, si velocitates æquales sint, massæ autem in corporibus motis inæquales, quantitates respectivæ motus erunt ut massæ. Quum autem celeritates et massæ inæquales sunt, respectivæ motus quantitates sunt in ratione composita massarum et celeritatum. Si denique duo corpora habuerint massas suis velocitatibus reciprocè proportionales, erunt eorum motus quantitates æquales.

VELOCITAS MOTUS.

1. Velocitas dici potest: *Ratio spatii percursi ad tempus, quo percurritur*; quæ quidem ratio est composita ex directa spatiorum et reciproca temporum. Unde sequitur quod si spatia percursa et tempora sunt æqualia, velocitates duorum corporum erunt æquales. Quum autem tempora sunt æqualia, spatia vero inæqualia, velocitates sunt in ratione spatiorum directa. Et si spatia æqualia sint, insit vero inæqualitas in temporibus, celeritates erunt in ratione

inversa temporum. Sed quum inæqualia sunt tam spatia percurra, quam tempora, velocitates sunt ut quoti spatiorum per tempora ipsis respondentia divisorum.

MOTUS REFRACTUS.

1. Motus refractus est ille quo corpus á medio minus denso ad densiorem, vel á densiori ad minus densum, angulis incidentiæ et refractionis peractis, transit. Unde has tres assertiones nobis placet proponere.

2. Corpus in medium magis minusve densum perpendiculariter incurrens, directionem non mutat, sed perpendiculariter moveri pergit.

3. Corpus, alia quacumque à perpendiculari directione in fluidum densius incurrens, aliam affectat á perpendiculari semitam remotiorem.

4. Corpus tandem á densiore medio in alterum rarius sese immergens, ad perpendicularem contrà accedit.

MOTUS REFLEXUS.

1. Motus reflexus dicitur, quum Corpus ad punctum è quo jactum est, iterum, inventâ in ictu resistentiâ regreditur. Pro duritie, mollitie, ac elasticitate corporum variæ sunt motus reflexi leges, de quibus, si inquirentur, sermonem habebimus.

VIS INERTIÆ.

1. Inertia materiæ aliud à vi inertiae prorsus est. Illa attributum est quoddam, quod in corpore omnimodam incapasitatem ad se movendum, aut actionem aliquam ex intrinseca sua natura concipiendum, indicat. Ista est quædam proprietas, qua statum in quo semel est posita, quadam resistentia conservare materia nititur: quæ quidem vis inertiae quantitati materiæ, seu massæ est proportionalis.

ELASTICITAS.

1. Elasticitas est vis qua corpus pristinum statum è quo est perturbatum iterum consequi nititur. Non omnia corpora elastica sunt, quippe perfectè mollia aut perfectè dura saltem finguntur quamplurima. Aer et lux perfectè elastica ad sensum apparent. Sententiam vero circa elasticitatis originem sive causam definire,

25

ædificium sine fundamentis sua mole ruiturum absdubio esset erigere.

A T T R A C T I O.

1. Fatemur quidem ferè omnia naturæ phænomena, attractione in Academiarum omnium gremio nunc demum victrice, quam feliciter explicari. Altissimo ingenio præditus Newtonus Angliæ philosophorum facilè princeps, omnia etiam quæ arcana videntur sapientibus, suæ attractionis systemate calculo sublimiori elaborato, explanavit. Sed quid est attractio? Newtonum audiamus: *Vocem attractionis inquit hic generaliter usurpo pro corporum conatu accedendi ad invicem. Qua vero causa efficiente prosequitur alibi hujusmodi attractiones peragantur, in id vero non inquirō. Sed, igitur qualitas aliqua occulta erit ne ista attractio? Id rivalēs Newtoni dicant; dummodo effectus, proprietates, leges, principia, corollaria quibus quamplurima exactissimè explicantur naturæ phænomena admiramur, laudamus, celebramus.*

G R A V I T A S.

1. Gravitatis nomine frequentius intelligimus vim illam, qua corpora ad centrum terræ tendunt. Et rectè dixeris omnia corpora æquè gravia esse, quamvis minimè sint æquè ponderosa. Nihilominus gravitas quæ dicitur universalis quoad effectus considerata, ex eo quod ex terrestri gravitate per analogiam deduci potest, sequitur rationem directam massarum, et inversam quadratorum distantiae corporum gravitantium; hancque gravitatem quamdam attractionem appelles, per nos licet. Sed gravitas terrestris variabilis est, nec ubique terrarum ejus effectus sunt æquales. Magis nempe gravitant corpora versus terræ centrum in polis, quam ad æquatorem. Qui plura hac de re desideraverit, responsionis nostræ periculum faciat in palestra.

S T A T I C A.

1. Hic probè machinæ notionem explanandam aggredimur: Machina dicitur omne genus instrumentorum ad movenda corpora vires humanas quandoque superantia destinatum: in qua sci-

licet quatuor occurrunt considerata, *potentia* nempe, *resistentia* *centrum* motus seu *hypomochlium*, et *celeritas* tam *potentiæ*, quam *resistentiæ*.

2. Duo pondera, seu duæ *potentiæ* æquales, æqualibus ab *hypomochlio* distantibus constitutæ, remanent in æquilibrio.

3. Duo corpora appensa, aut supra jugum inflexibile gravitantia, *celeritates* habent in ratione directa distantiae ab *hypomochlio*.

4. *Vectis*, machina inter cæteras præcipua, est virga oblonga et inflexibilis quam ad elevanda corpora, ac eorundem *resistentiam* superandam adhibemus; et cujus triplex species distinguitur pro diversa positione, quam relatè ad fulcrum obtinere queant *potentia* ac *resistentia*.

5. Inter alias machinas simplices, ex quarum concursu compositæ coalescunt, *libra*, *statera romana*, *trochlea*, *axis in peritrochio*, *planum inclinatum*, *cuneus*, *cochlea*, *rotæ dentatæ* vulgè recensentur: quæ quidem omnes ad *vectem* et *cuneum*, imo ad solam *vectem*, si *Paulianum* et *Param* audiamus, possunt reduci.

HYDROSTATICA.

1. Fluidum et liquidum hic promiscuè accipimus. Est quidem corpus in massam sensibilem conflatum, quod ad libellam ex natura sua semper componitur, et particulis minima vi cohererentibus constat.

2. Fluidorum particulae in omnes partes pressionem exercent, deorsum, sursum, ad latera.

3. Ergo, si fundi seu basses et altitudines sint æquales, pressiones erunt æquales; quod idem dicendum si fundi sint in reciproca ratione altitudinum.

4. In fundis tantum æqualibus, pressiones sunt ut altitudines: existente vero æqualitate inter altitudines, pressiones sunt ut bases.

5. Utrisque inæqualibus, pressiones in ratione composita basium et altitudinum sunt.

6. Fluida homogenea in tubis communicantibus affusa, etiam si diversæ inclinationis aut amplitudinis sint, ad eandem ascendunt altitudinem, ac ad æquilibrium componuntur.

7. Aliam tubos capillares omninò sequi legem ab ea á crassioribus tubis servari solitam, experientia magistra docente, est animadversum: quorum phænomena explicare promittimus, si adest rogatio; causam vero minimè.

PHYSICA PARTICULARIS.

1. Principalioribus de natura in genere considerata jam delibatis, ad peculiaria quædam quæ in ipsa natura veniunt examinanda, descendimus; particularia scidendo phænomena in cælestia ac terrestria, de quibus variis sermonem agemus.

ASTRONOMIA PHYSICA.

1. Sphæræ circuli decem numerantur: Horizon; Meridianus; Æquator; Zodiacus; Coluri duo, æquinoctiorum alter, alter solstitiorum; et hi quidem circuli maximi sphæræ sunt. Minores autem: Tropicus cancri; Tropicus capricorni; Circulus polaris arcticus; et Circulus polaris antarcticus. Sex circuli majores sphæram in duas partes æquales dividunt; quatuor minores in duas inæquales distribuunt. Quænam autem sunt dictorum circulorum munera? Si oportuerit aperiemus.

2. Sphæram in cælestem ac terrestrem dividimus. Utraque humani conceptus est opus; sed cælestis præcipuè, excogitatis utriusque sphæræ circulis longissimâ distantia parallelis, solum concipitur. Quot vero meridiani sunt? Centum octoginta á geographis duos gradus inter meridianos interponentibus, numerantur. Sed tot sunt meridiani saltem insensibiles, quot puncta in globo in sua longitudine considerata. Quicumque vero *Zenith* et *Nadir* habent in eodem meridiano, sub eodem meridiano existere dicuntur.

3. Quid de Zodiaco? Est circulus sphæræ maximus æquatorem sub angulo graduum viginti trium cum dimidio intersecans. Puncta duo in quibus æquatorem attingit *æquinoctialia*, duo vero nonaginta gradus ab æquinoctialibus distantia, *solstitialia* audiunt. Et duodecim signa duodecim anni mensibus respondentia complectitur Zodiacus.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,

Libraque, Scorpius, Arcitenens, Capre, Amphora, Pisces.

4. Quæ quidem signa constellationes sunt, in quibus terra, admissa cartesiana hypotesi, á Sole in omnium planetarum centro, illuminatur in mense Martii in *Ariete*, usque ad Februarii in *Piscibus*. Sicque Veris, Æstus, Autumnis, ac Hiemis sequuntur vicissitudines. Quemadmodum ab Horizonte ortum et occasum, diem ac noctem demonstrant astronomi.

5. *Æquator* tandem *circulus* maximus á mundi polis nonaginta gradus distans, in duo hemisphæria *boreale* et *australe* sphæram dividit. Et hæc de circulis sufficiant, reliquis ubi opus erit satisfacturi.

6. Triplex distinguitur sphæra terrestris, recta nimirum, obliqua, et parallela. Qui in æquatore degunt, rectam; qui ab æquatore ad polos intermedia incolunt, obliquam; qui in polis stant, parallelam habent sphæram: quæ quidem variæ positiones, à varia et respectiva horizontis rationalis collocatione desumuntur. Et in sphæra oportet distinguere *longitudo* et *latitudo*. Longitudo est punctum in quo arcus meridianus ejusdem loci, et æquator se intersectant, totque gradus longitudinis computabuntur, quot in æquatore fuerint ab insula *Ferro* intersectiones, ad illum de quo agitur locum. Latitudo geographica est arcus meridiani ab æquatore et polo interceptus, qui per quadrantem circuli comprehenditur.

7. Telluris superficiem in quinque portiones dividunt geographi, quas Zonas placuit appellare; *torridam* nimirum, duas *temperatas*, duasque *frigidas*.

8. Viginti quatuor á semihoræ differentia climata distinguimus ab æquatore ad circulos polares, à quibus sex alia mensium computantur climata. Omniaque in *australia* et *borealia* dividimus, et á differentia pendent lucis diurnæ maximæ, inter habitatores terræ ab æquatore ad polos degentes.

9. Terræ habitatores variis donantur nominibus, pro variis in quibus habitant locis, aut pro quadam relatione quam habent inter se. Sunt quidem *Antæci*, *Periæci*, *Antipodes*, *Ascii*, *Amphiscii*, *Heteroscii*, *Periscii*.

10. Cælum nocturno tempore suspicienti, stellæ omnes in ipso contentæ sensim ab oriente in occidentem ferri videntur. Quas mutuam distantiam semper observare animadvertimus, *fixas* appellamus; quæ vero situm mutant, *planetæ* seu *stellæ errantes* dicuntur.

11. Planetas in primarios et secundarios partimur. Qui primarii dicuntur, circum Solem feruntur: qui secundarii, circum primarios gyros suos peragunt; et satellites vocitamus. En qui sunt planetæ primarii: *Uranus* á sole remotissimus, *Saturnus*, *Jupiter*, *Mars*, *Terra*, *Venus*, et Soli proximior *Mercurius*. Luna vero terræ satelles est. Ast Sol quædam stella fixa potest nuncupari, aliarum fixarum telluri maximè finitima, nostrique systematis planetarii Luci-

ferum magnum et valdè conspicuum.

SYSTEMATA MUNDI.

1. Tria sunt excogitata systemata, quibus corporum cælestium phænomena, motus et situs explicarentur. Primum á Claudio Ptolemaeo Alexandrino seculo æræ christianæ secundo elucidatum, cui manum medicam adhibuit Ticho-Brahe egregius Suecus astronomus, et quarto à morte Copernici anno natus, in eoque plurima reformavit. Sed uterque, quam parum feliciter, si observationes astronomicas diligenter perpendamus!

2. Ptolemaicum systema observationibus astronomicis videtur contrarium: ergo rejiciendum.

3. Systema Thichonis non minoribus urgetur in physica difficultatibus, totaque cælestis harmonia omnino pessundatur: non igitur est admittendum.

4. Quid de copernico systemate? Hæc jam fuit Chaldeorum, Pythagoreorum terræ motus circum Solem opinio, è pulvere in qua jacebat à Nicolao Cusano Cardinali excitata, et á Nicolao Copernico Canonico Varniensi postea illustrior reddita; quam non ut thesim, sed ut hypothesim explicandis cælestibus phænomenis maximè acomodatam atque conformem defendere conabimur.

MISCELLANEA ASTRONOMICA.

1. Stellæ fixas, quas in constellationes sive *Asterismos* dividimus, cum Orlando Juvenensi Episcopo, totidem esse soles nostro similes ad planetas nobis inpervios illuminandos, non inverosimiliter judicamus. Sunt ne in iis sicut et in nostris planetis incolæ quidam? Id non asseveramus. Ratione tamen congruentiæ, posse virum catholicum cordatumque philosophum incolarum existentiam philosophando admittere, contra Altierum statuimus; judicio autem, si necesse foret, S. Romanæ Ecclesiæ semper hac in re, sicut et in omnibus obtemperando.

2. Sol igneus nobis meritò videtur, ejusque solares maculas à fulginibus ab igne concretis, et à rimulis facularum velut cum inter nubes Sol irradiat, provenire censemus.

3. Luna corpus opacum est; caret etiam atmosphæra terrestri simili, in qua vapores, nubes, meteora, cætera addensentur.

4. Ex eclipsibus aliæ solares, aliæ lunares sunt. Dividuntur etiam in totales et partiales. Inter varia eclipsium phænomena, quod placuerit explicabimus.

5. Cometæ sunt veri planetæ mundo coævi, in orbitis valdè excentricis circum Solem se torquentes. Non sunt ergo meteora fortuito in atmosphæra nostra ab exhalationibus formata, neque corpora ab evaporatione planetarum aut concretione atmosphære solaris compacta. Alii sunt caudati, alii barbati, alii criniti. Omnes supra lunam moventur; plerique Martem superant altitudine; omnes tamen fixis humiliores incedunt.

6. Stellæ ac planetæ superiores nullum influxum in corpora terrestria possunt exercere. Astrologia igitur judiciaria non solum contemptu derisa, sed á philosophis meritò debet esse damnata. Quid vero de Lunæ influxu? Massæ lunari tantum concedendus videtur qui á gravitatione seu pressione in atmosphæram terrestrem potest provenire.

7. Ex innumeris et minutissimis stellis teste Galileo ad apparentiam simul permixtis, suam ducit originem *galaxia*, sive *via lactea*, quæ longissimo cæli tractu, silente luna, serenæque nocte in cælo apparet.

METEORA LUCENTIA.

1. Aurora Borealis, phænomenon in zona frigida ferè quotidianum, est nubes quædam albicans aut subnigra, cujus superior limbus arcuatam formam et horizonti parallelam, longitudine scilicet ad ortum et ad occasum plerumque affectat, et è cujus superiore limbo syrmata quædam diversis directionibus ad horizontem inclinata, et intermortua luce pallentia et coruscantia, derivantur. Quænam sit Auroræ Borealis origo, contra Mairanum, Makum, Paulianum et Eulerum, cum Franklino et Beccaria est exponendum: vapor scilicet electricus particulas vaporum terrestrium omnis generis simul permixtas ea in regione invadens, Auroræ Borealis probabiliter videtur origo.

2. Iris duplex arcus est interior atque exterior, prismatis colores perfectè referens, ac á vaporibus cælo pluvioso in atmosphæra vagantibus, ac lucem refractam in oculos spectatoris reflectentibus, suam trahit originem.

3. Fulgur coruscationem illam dicimus, quæ nullo strepitu

frequentius editur, etiamsi sepè rumor ille subsequatur, quem tonitruum vocamus.

4. Fulmen autem fulgure ac tonitruo comitantibus stragem edit, prout resistentia major ipsi opposita á corpore in quod impingit, vires suas exercendi copiam facit. Utrumque vero ab igne electrico suam ducere originem pronum est statuere.

5. Dantur etiam in atmosphæra quidam globi igniti, qui ab igne electrico nullatenus derivantur, utpote qui nullam habere videntur, sicca præsertim et calida tempestate observari soliti, cum electricitate atmosphærica communicationem, nisi illam, quæ inter ignem vulgarem et electricum intercedit.

6. Ignes fatui illi sunt qui in atmosphæra, tempestate calida observantur, et à particulis sulphureis, nitrosis in atmosphæra volitantibus, atque invicem collidentibus oriuntur. Ignes fatui in sepulchris, terræ tractibus oleagiosis, aut pinguibus observantur. Alii, qui et *errones* dicuntur, prout, massa aeris impellente vel attrahente, dum ad eos accedimus recedunt, et dum ab iis recedimus accedunt, videntur plerumque.

7. Stellæ cadentes vocamus exhalationes accensas, quas *videbis præcípites cælo labi, noctisque per umbram, flammarum longos á tergo albescere tractus.*

8. Igni labentes sunt, qui in capite aut jubis animalium conspici solent. *Castor* tamen et *Pollux* sunt apud nautas penicilli electrici in extremitatibus antennarum apparentes. Quod si unus tantum appareat, *Helenam* sive *Santelmum* nautæ christiani vocant.

METEORA NON LUCENTIA.

1. Ros est invisibilis quædam pluvia sudo tempore, aere tranquillo, mane ac vespere ex humilioris atmosphære concretis vaporibus proveniens.

2. Pruina est ros concretus á frigore matutino, atque inter glaciei species tenuiores numeratur.

3. Nebula ex vaporibus nocturnis crassioribus formatur, præsertim qui ex evaporatione aquarum stagnantium aut leniter fluentium ascendunt.

4. Nubes sunt nebulæ sublimiores, quæ á vaporibus contra altiores montes impingentibus congregantur.

5. Pluviæ ex nubibus concrescentibus, atque adeo atmos-

32

phæram pondere superantibus, ortum ducunt.

6. Nix est pluvia á frigore concreta, atque in tenues lamellas ab extremitatibus adherentes conformata.

7. Grando est pluvia in globulos concreta ab instantanea frigoris in guttas introductione, aut citius, sicut et glacies, calorigi desertione.

L U M E N.

1. Lumen est verum corpus, veluti cæteræ substantiæ materiales, quæ in regno corporeo comprehenduntur, ejusque propagatio instantanea non est, sed successiva.

2. Lumen cum Newtono in tenuissimis particulis á corpore lucido prosilientibus putamus consistere; nec ætherem Hauseri, Montairi, ac Euleri admittimus, nisi quatenus est horum physicorum phantasie delirantis irrisorium figmentum. Quo veritatis criterio sua existentia nobis constat? Nullo. Nihilominus ætheris systema ut ingeniosum profiteamur.

3. Colores qualitates non sunt corporibus inherentes, benè vero effectus sunt lucis radiorum supra corpora per emanationem reflexorum, ita ut deficiente omnino luce, et colores omnino deficiunt. Quæ ad Opticam, Catoptricam, et Dioptricam spectant missa facimus.

A E R.

1. Aer est fluidum grave, suam ut cætera fluida exercens gravitatem et pressionem. Est itidem elasticus, compressionis, et dilatationis capax.

2. Atmosphæra est fluidum heterogeneum, substantiarum particulis magnâ copiâ refertum.

3. Sonus ab aere ad aures nostras deferitur per motum tremulum partium corporis sonori, et ipsius aeris motum dictum vibratorium. Atque ex reflexione soni, sonus continuatus, sive *echo*, suam ducit originem.

4. Venti quidam sunt aeris fluxus, versus aliquam, in qua rumpitur æquilibrium, plagam orti: quorum spirantium in zona torrida causa, non est telluris circa axem diurna revolutio, ut Cartesio, Rohaultio &c. placuit statuere. Pro unica ventorum generali causa, æquilibræ atmosphære disruptionem admittimus. Quænam autem est istius disruptionis origo? Nescimus.

I G N I S.

1. Ignis corpus simplex non est, quod ex aliis substantiis non coalescat: at ex phosphoro et calorico tamquam principiis componitur. Duo igitur effectus diversi in igne notantur, *lux* nimirum et *Calor*.

2. Caloricum principium ignis, est fluidum subtilissimum admodum rarum, elasticum, leve, per universam qua latè patet naturam dispersum, corpora omnia permeans, ac undique dum liberum est, ad æquilibrium sese componens.

3. Frigus vero á calorici imminutione corpus deserentis oritur, quemadmodum calor á materia caloris introducta generatur. Leucippi, Democriti, et Epicuri particulas frigorificas rejicimus; neque in partium insensibilium quiete, frigus consistere cum Cartesio existimamus.

IGNIS ELECTRICUS.

1. Materia electrica eadem nobis videtur esse, ac materia lucis et caloris, quarum virtute illuminamur, et in combustibilibus accensionem producimus. Plurima enim sunt analogiæ capita, quæ inter ignem vulgarem et electricum intercedunt; licet alia sint quæ ab igne differre videantur. Neque electricitas suos effectus ederet, nisi corpora anaelectrica idioelectricis insulerentur. Si quid amplius desideraveris, interroga in circo.

A Q U A.

1. Aqua non est elementum, sed corpus ex fluidis aliis coalescens. Neque fluida esset, nisi cum calorico ejus molleculæ combinarentur. Quid si caloricum habesset? Suum statum naturalem fortè consequeretur, quandoquidem introducto calorico, ab illo statu recedit. Sed aqua concreta potius lapis quam aqua est: Quid ergo? Hanc rem sapientium judicio permittimus.

2. Non ex aquis marinis ut placuit antiquioribus suam fontes et rivuli trahunt originem; sed á pluviis, nivibus, rore non incongruè repeti potest.

3. Maris salsitudinem ad primigeniam mundi constitutionem cum Bouhursio referimus, atque ex particulis salinis suum salsedinem ortum ducere etiam sustinemus. Sed unde sal mari proveniat, non quærimus.

4. Circa æstum maritimum versus maris oceani littora toties

observatum, sententiam non ferimus. Cartesianorum placitum minimè nobis arridet. Quidquid de Newtoni opinamento sit, æstus maritimi adeo cum lunæ motu consentiunt, ut nullum supersit dubium ab hoc planeticola præcipuè provenire.

CONCLUSIONES VARIAE.

1. Plantæ omnes ex proprio semine nascuntur; non ex fortuito igitur succorum concursu oriuntur.
2. Nec aliquod animal quantumvis imperfectum ac abjectissimum sponte nascitur, vel ex putrescente materia generatur.
3. Plures excogitatæ sunt á physicis hypotheses, ut magnetica phænomena explicarent; quæ quidem non minus abstrusas eorundem causas ostendunt, quam imbecillitatem humani ingenii ad penitiora naturæ arcana indaganda confirmant. ; Quid nos? Silebimus, dummodo acus nautici phænomena attoniti admirabimur.
4. Montes *antediluvianos*, et *postdiluvianos* cum Para admittere non gravamur. Qui ante diluvium extitere, á Creatore conformati jam nobis videntur. Qui post cataclysmum apparere, fortasse, solo ab aquis diluvii depresso, eminentiores facti sunt.
5. Plures quidem sunt ignivomi montes, quos ad quingentos perducit Kirkerius, atque naturæ beneficia sunt reputandi, quatenus liberum substantiis in terræ sinu inflammatis præbent exitum; qui nisi adessent, terræ concussiones frequentius fortè ipsius experirentur incolæ.

~~~~~

Defendentur, Deo ejusque Sma. Matre juvantibus, in Carmelitico Templo hujusce Civitatis Magonis, die 30 mensis Septembris, Hor. tertia vesp.

~~~~~

Vidit F. Franciscus Vila, Provincialis.

Imprimase.
Taverner.

34